

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра економічної кібернетики та прикладної економіки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

_____ А.В. Пантелеймонов _____

“ _____ ” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Податки та податкова політика

рівень вищої освіти _____ другий (магістерський) _____

галузь знань _____ 05 Соціальні та поведінкові науки _____

спеціальність _____ 051 Економіка _____

освітня програма _____ Економічна кібернетика, Прикладна економіка _____

спеціалізація _____

вид дисципліни _____ за вибором _____

факультет _____ економічний _____

2018 / 2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою економічного факультету

“ 22 ” червня 2018 року, протокол №8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Меркулова Т. В. (д.е.н., професор, професор кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки)
Тітомир О. С. (старший викладач кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки)

Програму схвалено на засіданні кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки

Протокол від “ 11 ” червня 2018 року, протокол №11

Завідувач кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки

_____ Т.В. Меркулова
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією економічного факультету

Протокол від “ 21 ” червня 2018 року, протокол №9

Голова методичної комісії економічного факультету

_____ В.А. Євтушенко
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Податки та податкова політика» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

другий (магістерський)
(назва рівня вищої освіти)

спеціальності 051 Економіка

освітніх програм Економічна кібернетика, Прикладна економіка

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: формування системи базових знань з податкової теорії, основ податкової політики і світового досвіду та вітчизняної практики оподаткування.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: вивчення сутності податків, принципів та форм оподаткування, досвіду податкової політики та податкових реформ у розвинутих країнах світу та Україні; набуття навичок розрахунку податків; оволодіння методами аналізу податкового навантаження, ефектів податкової політики.

1.3. Кількість кредитів

Освітня програма «Економічна кібернетика»

денна форма – 5 кредитів;

заочна (дистанційна) форма – 4 кредити.

Освітня програма «Прикладна економіка»

денна, заочна (дистанційна) форми – 4 кредити.

1.4. Загальна кількість годин

Освітня програма «Економічна кібернетика»

денна форма – 150 годин;

заочна (дистанційна) форма – 120 годин.

Освітня програма «Прикладна економіка»

денна, заочна (дистанційна) форми – 120 годин.

Освітня програма «Економічна кібернетика»

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
32 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	6 год.

Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота, у тому числі	
102 год.	108 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

Освітня програма «Прикладна економіка»

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
32 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота, у тому числі	
72 год.	108 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання:

Компетентності:

ФК6. Здатність обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання.

ФК8. Здатність застосовувати науковий підхід до формування та обґрунтування ефективних стратегій в економічній діяльності.

ФК10. Вміння планувати і розробляти проекти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.

Результати:

1. Обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання.

2. Застосовувати наукові підходи до формування та обґрунтування ефективних стратегій в економічній діяльності.

3. Організувати розробку та проведення проектів у сфері економіки із врахуванням інформаційного, методичного, матеріального, фінансового та кадрового забезпечення.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні аспекти оподаткування

Тема 1. Роль та функції держави у ринковій економіці: концептуальні підходи

Концептуальні підходи до ролі держави в економічному житті. Функції держави. Суспільні блага, їх властивості та типологія. Способи надання благ.

Тема 2. Історичні аспекти оподаткування і розвиток податкових теорій

Виникнення податків. Генезис теоретичних поглядів на сутність і природу податків.

Тема 3. Сутність та функції податків

Сутність та ознаки податків. Базові поняття та термінологія оподаткування. Функції податків.

Тема 4. Принципи оподаткування і види податків

Принципи оподаткування. Класифікація податків

Тема 5. Трансакційні витрати оподаткування

Поняття трансакційних витрат. Витрати механізму оподаткування. Класифікація витрат оподаткування за критерієм можливих витрат. Податковий тягар, податкове навантаження.

Розділ 2. Податкова політика

Тема 6. Податкова система та її структура

Податкова система, її складові та принципи побудови. Характеристики податкової системи. Класифікація моделей податкових систем.

Тема 7. Податкова політика та її види

Сутність і принципи податкової політики. Типи і моделі податкової політики.

Тема 8. Податки та економічне зростання. Крива Лаффера

Залежність між базою оподаткування та податковими надходженнями. Крива Лаффера, оптимальне податкове навантаження. Аналіз впливу податкового навантаження за допомогою виробничо-інституційних функцій.

Тема 9. Еволюція податкового регулювання економіки

Сутність податкового регулювання економіки. Позитивні наслідки та негативні екстерналії податкового регулювання. Етапи розвитку податкового регулювання у світової історії.

Тема 10. Міжнародна податкова конкуренція

Сутність міжнародної податкової конкуренції. Пільгові податкові режими, офшори. Оцінка наслідків податкової конкуренції: позитивні та негативні аспекти. Обмеження податкової конкуренції в Євросоюзі.

Розділ 3. Оподаткування в Україні

Тема 11. Податкова система України та історичні аспекти її становлення

Історичні аспекти розвитку податкової системи України. Етапи становлення податкової системи України. Податкові реформи в Україні, їх пріоритети та напрямки.

Тема 12. Податкові реформи та податкове регулювання в Україні

Основні напрями податкових реформ. Проблеми у сфері адміністрування податків і зборів. Проблеми у сфері митних відносин.

Тема 13. Податковий кодекс України та його структура

Структура ПКУ. Основні положення податкового кодексу України.

Тема 14. Основні види оподаткування в Україні

Основні види податків. Структура податкових надходжень. Непрямі податки. Податки на доходи та майно.

3. Структура навчальної дисципліни**Освітня програма «Економічна кібернетика»**

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретичні аспекти оподаткування												
Разом за розділом 1	50	14	4			32	27	2	2			23
Розділ 2. Податкова політика												
Разом за розділом 2	50	10	6			34	42	2	2			38
Розділ 3. Оподаткування в Україні												
Разом за розділом 3	50	8	6			36	51	2	2			47
Усього годин	150	32	16			102	120	6	6			108

Освітня програма «Прикладна економіка»

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретичні аспекти оподаткування												
Разом за розділом 1	40	14	4			22	27	2	2			23
Розділ 2. Податкова політика												
Разом за розділом 2	40	10	6			24	42	2	2			38
Розділ 3. Оподаткування в Україні												
Разом за розділом 3	40	8	6			26	51	2	2			47
Усього годин	120	32	16			72	120	6	6			108

4. Тематики практичних занять**Освітні програми «Економічна кібернетика», «Прикладна економіка»**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Статистична інформація щодо оподаткування країн ЄС	1	
2.	Суспільні блага і структура витрат бюджету.	1	
3.	Законодавче поняття податків та зборів. Поняття суб'єкту, об'єкту, платника податку	1	

4.	Поняття резиденства. Поняття податкового агента	1	
5.	Порівняльний аналіз податкового навантаження в Україні та країнах Євросоюзу	1	
6.	Тест	1	
7.	Оптимальна податкова ставка. Крива Лаффера.	2	2
8.	Аналіз впливу податкового навантаження за допомогою виробничо-інституційних функцій	2	2
9.	Нормативна база оподаткування в Україні. Податковий кодекс	1	
10.	Податкові розрахунки: ПДВ, податок на прибуток.	2	
11.	Структура податкових надходжень в Україні. Порівняльний аналіз із зарубіжними країнами	1	2
12.	Презентації та обговорення ІЗ студентів	2	
	Разом	16	6

5. Завдання для самостійної роботи

Освітня програма «Економічна кібернетика»

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
	Розділ 1		
1.	Сутність і природа податків	6	5
2.	Базові поняття та термінологія оподаткування	6	6
3.	Принципи оподаткування. Класифікація податків	6	6
4.	Витрати механізму оподаткування	6	6
	Разом	24	23
	Розділ 2		
5.	Класифікація моделей податкових систем	6	6
6.	Типи і моделі податкової політики	8	6
7.	Аналіз впливу податкового навантаження за допомогою виробничо-інституційних функцій	11	14
8.	Еволюція податкового регулювання економіки	6	6
9.	Міжнародна податкова конкуренція	8	6
	Разом	39	38
	Розділ 3		
10.	Податкова система України та історичні аспекти її становлення	7	8
11.	Податкові реформи та податкове регулювання в Україні	7	8
12.	Податковий кодекс України та його структура	7	8
13.	Основні види оподаткування в Україні	7	8
14.	Порівняльний аналіз податкового навантаження в Україні та країнах Євросоюзу	11	15
	Разом	39	47
	Разом	102	108

Освітня програма «Прикладна економіка»

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
	Розділ 1		
1.	Сутність і природа податків	4	5
2.	Базові поняття та термінологія оподаткування	4	6
3.	Принципи оподаткування. Класифікація податків	4	6
4.	Витрати механізму оподаткування	4	6
	Разом	16	23
	Розділ 2		
5.	Класифікація моделей податкових систем	4	6
6.	Типи і моделі податкової політики	6	6
7.	Аналіз впливу податкового навантаження за допомогою виробничо-інституційних функцій	9	15
8.	Еволюція податкового регулювання економіки	4	6
9.	Міжнародна податкова конкуренція	4	6
	Разом	27	38
	Розділ 3		
10.	Податкова система України та історичні аспекти її становлення	5	8
11.	Податкові реформи та податкове регулювання в Україні	5	8
12.	Податковий кодекс України та його структура	5	8
13.	Основні види оподаткування в Україні	5	8
14.	Порівняльний аналіз податкового навантаження в Україні та країнах Євросоюзу	9	15
	Разом	29	47
	Разом	72	108

6. Індивідуальні завдання

Порівняльний аналіз податкового навантаження в Україні та країнах Євросоюзу.

Завдання передбачає, що кожен студент обирає для порівняння з Україною одну з європейських або інших країн. Аналіз проводиться за такими напрямками:

- аналіз структури податків та податкових надходжень порівнюваних країн,
- аналіз динаміки податкових надходжень в обраних країнах, виявлення трендів;
- характеристика податкових реформ та їх ефективності в обраних країнах.

Аналіз проводиться на основі статистичних даних за останні 10-15 років. За результатами виконання завдання студент готує звіт-презентацію та захищає її на практичному занятті.

7. Методи контролю

Методи контролю передбачають поточний виконання контрольної роботи, захист індивідуальних завдань. Додаткові бали студент отримує за роботу на занятті. Підсумковий контроль проводиться у формі заліку. Залік проводиться у письмовій формі і включає тест з теоретичних питань (30 балів) і практичне завдання (задача – 10 балів).

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Залікова робота (письмова)	Сума
Контрольна робота	Індивідуальне завдання	Додаткові бали	Разом		
30	20	10	60	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90–100	відмінно	зараховано
70–89	добре	
50–69	задовільно	
1–49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Меркулова Т.В. Институт налога. – Х. : ХНУ, 2006. – 224с.
2. Прусс В.М. Податки та податкова система України : навчальний посібник для вузів. – Харків : Бурун Книга, 2009. – 159 с.
3. Педь І. В. Непрямі податки в податковій системі України : навчальний посібник. – Київ : Знання, 2008 . – 348 с.
4. Экономика налоговой политики. Пер. с англ. / Под ред. Майкла П. Деверс. – М.: Инф. – издат. Дом. «Филинь», 2001. – 328 с.
5. Караваева, И. В. Налоговое регулирование рыночной экономики : Учеб.пособие для вузов / И. В. Караваева. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 215с.
6. Wilson J. Theories of Tax Competition.// National Tax Journal. – 1999. – vol 52(2). - p. 269 – 304.
7. Vuchelen Jef. Taxation: Macro Aspects. – Vrije Universiteit Brussel. – 1999.
8. Стігліц Джозеф Е. Економіка державного сектора. Economics of the Public Sector : Пер.з англ. / Дж. Е. Стігліц. – Київ : Основи, 1998. – 854 с.
9. Buchanan J. The Political Economy Of The Welfare State. – Stockholm, 1998. – 220 p.
10. The design of tax structure: Direct versus indirect taxation. Anthony Atkinson and Joseph Stiglitz // Journal of Public Economics. – 1976. – vol. 6. – issue 1-2. – 55-75 pp.
11. Michael G. Allingham and Agnar Sandmo. Income tax evasion: a theoretical analysis. // Journal of Public Economics. – 1972. – vol. 1, issue 3-4. – pages 323–338.
12. Oats W. Fiscal Federalism. – N.T.: Harcourt Brace Jovanovich, 1972. – с. 143.

Допоміжна література

1. Меркулова Т.В. Формальные и неформальные институты налога: взаимосвязи и противоречия // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. – Донецьк, ДонНТУ, 2005. – Випуск 91.– С. 64–70.
2. Меркулова Т. В., Акулова А. В. Оптимизация налоговой ставки в условиях международной налоговой конкуренции: анализ теоретических моделей // Модели оценки и анализа сложных социально-экономических систем: **монографія** / Под ред. докт. экон. наук, проф. В. С. Пономаренко, докт. экон. наук, проф. Т. С. Клебановой, докт. экон. наук, проф. Н. А. Кизима. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2013. – С. 46–57.
3. Меркулова Т. В., Биткова Т. В. Фискальные факторы устойчивого роста: анализ на основе системно-динамического подхода // Фискальное регулирование циклических колебаний в экономике: теория и практика / под ред. к.э.н., проф. А. Д. Данилова:

Монографія. – К.: «ДКС центр», 2013. – С. 150 – 161.

4. Международная налоговая конкуренция: PRO ET CONTRA // Налоговые системы. Методология развития: **монографія** для магистров, обучающихся по программам «Налоги и налогообложение», «Финансы и кредит» / [И. А. Майбуров и др.]; под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – С.117 – 128.

5. Меркулова Т. В. Податкова політика в контексті теорії інституціоналізму. Вплив оподаткування доходів на трудову активність і заощадження // Податкова політика: теорія методологія, інструментарій: розділ у навчальному посібнику / під редакцією д-ра екон. Наук, проф. Иванова Ю. Б., д-ра екон. Наук, проф. Майбурова І. А. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – С. 60–65, 168–174.

6. Меркулова Т.В. Снижение налоговой нагрузки и эффект Лаффера: аргументы и заблуждения // в кн.: Налогообложение: проблемы науки и практики – 2007: **Монографія.** – Х.: ИД „ИНЖЕК”, 2007. – с. 28 – 42.

7. Олсен М. Логіка колективної дії: суспільні блага і теорія груп / Переклад з англійської, післямова Сергія Слухая. – Київ: Лібра, 2004. – 272 с.

8. Лукьяненко І.Г., Циганчук Н.А. Вплив зміни оподаткування доходів фізичних осіб на трудову мотивацію // Економіка і прогнозування. – 2004. – № 4. – с.61–70.

9. Ротбард М. Власть и рынок: Государство и экономика / Мюррей Ротбард ; Пер. с англ. Б.С. Пинскера под ред. Гр. Сапова. - Челябинск: Социум, 2003. - 415 с.

10. Папава В. Лафферов эффект с последствием. // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 7. – с. 34–39.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Model Tax Agreement on Exchange of Information in Tax Matters; OECD “Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue” [Електронний ресурс]. Режим доступа: http://www.oecd.org/daf/fa/harm_tax/Report_En.pdf.

2. Communication on Preventing and Combating Financial and Corporate Malpractice.[Електронний ресурс]. Режим доступа: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

3. What is Good Governance? / UNESCAP [Електронний ресурс]. Режим доступа: <http://www.unescap.org/huset/gg/governance.htm>.

4. Corporate Tax Competition and Coordination in the European Union: What Do We Know? Where Do We Stand? - MPRA Paper No. 107. - November 2007.

5. Либман А. Мировой опыт оптимизации налогообложения: роль налоговой конкуренции и оффшорных центров в мировом хозяйстве. [Електронний ресурс]. Режим доступа: http://MPRA_paper_17042_libman.pdf. Corporate Tax Competition and Coordination in the European Union: What Do We Know? Where Do We Stand? - MPRA Paper No. 107. – November 2007.

6. www.kmu.gov.ua – Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.

7. www.mfu.gov.ua – Офіційний сайт Міністерства фінансів України.

8. www.nbu.gov.ua – Офіційний сайт Національного банку України.

9. www.rada.gov.ua – Офіційний сайт Верховної Ради України.

10. <http://sfs.gov.ua/> – Офіційний сайт Державної фіскальної служби України.

11. www.stat.gov.ua – Офіційний сайт Державного комітету статистики України.

12. <http://ec.europa.eu/eurostat> – Офіційна веб-сторінка Євростату.